

II. Famílies i educació

L'establiment d'acords en matèria educativa implica necessàriament incorporar les famílies i destacar la seva importància com a primera instància socialitzadora de la infància. Nogensmenys, és obligat prendre en consideració els canvis en les estructures familiars que han tingut lloc com a conseqüència del desenvolupament social i dels fluxos migratoris. La diversitat de models familiars existents afegixen un plus de complexitat al concepte tradicional de família. En aquest sentit, sembla més adient parlar de famílies i tenir-les en compte des de la seva diversitat.

Les noves necessitats educatives requereixen solucions molt més complexes que exigeixen un esforç col·lectiu i compartit dels diferents sectors socials, que s'hauria de poder recolzar sobre decisions polítiques i pressupostàries. Entre d'altres, cal destacar la creixent necessitat de conciliar la vida familiar amb la vida laboral i social. Es tracta d'una qüestió que ha de merèixer l'atenció del conjunt de les organitzacions empresarials i socials, així com de les institucions públiques, de manera que la solució del problema no es faci recaure en exclusiva en la institució escolar. En aquest sentit, el paper del territori, de les entitats i institucions que l'integren és fonamental.

L'educació, entre les seves finalitats, persegueix el ple desenvolupament de les capacitats individuals de cada alumne. És molt difícil aconseguir aquest objectiu sense l'esforç personal de cada alumne, fruit d'una actitud responsable i compromesa amb la pròpia formació. La responsabilitat de l'èxit escolar de tot l'alumnat no només recau sobre cada alumne individualment considerat, sinó també sobre les seves famílies, el professorat, els centres educatius, les administracions educatives i, en darrera instància, sobre el conjunt de la societat. Cal, doncs, l'esforç i la contribució responsable de tots i cadascun dels membres de la comunitat educativa. Les famílies han de col·laborar i comprometre's amb el treball quotidià dels seus fills i filles i amb la vida del centre educatiu. Al seu torn, els centres i el professorat hauran d'esforçar-se per construir entorns d'aprenentatge acollidors, rics i exigents.

La participació de l'alumnat és un element fonamental perquè millorin els processos educatius. Un bon clima de convivència és també fonamental per la bona marxa dels centres. Per ajudar a assolir-los és imprescindible la implicació i el consens de tots els agents que intervenen en el centre.

L'acció de les famílies sobre els processos educatius dels seus fills i filles té una gran transcendència en les etapes inicials i al llarg de l'educació obligatòria, per això cal potenciar i assegurar la relació entre famílies i centre educatiu amb la finalitat que llur acció educativa sigui complementària i es reforci mútuament.

És, doncs, necessari promoure la relació recíproca entre les famílies —tant en la seva di-

menació individual com col·lectiva— i la institució escolar, amb la finalitat de construir i compartir projectes educatius assumits per tota la comunitat escolar. L'establiment d'aquests compromisos requereix que s'obrin vies efectives de participació i es delimitin les responsabilitats.

Catalunya compta amb un molt ric teixit social construït al voltant de l'educació; les associacions de mares i pares d'alumnes o les entitats de lleure adreçades a infants i joves són una realitat viva al nostre país. La pràctica totalitat de centres educatius de Catalunya compten amb una associació de mares i pares d'alumnes (AMPA). La seva col·laboració en la vida i les activitats dels centres educatius, així com el seu paper com a entitat que promou la participació efectiva de les famílies en l'educació són factors que han influït molt positivament en el desenvolupament del conjunt del sistema educatiu i li aporten qualitat. Igualment, les entitats de lleure educatiu —algunes amb una molt dilatada trajectòria— han aportat la seva experiència.

Així mateix, cal obrir l'educació a l'entorn escolar i considerar les activitats educatives més enllà de l'horari lectiu. Com ja s'ha dit, l'educació dels infants i dels joves, dels futurs ciutadans i ciutadanes, ha de comptar també amb el suport de l'entorn. Els projectes educatius de ciutat i territorial són un valuós instrument per ajudar a construir una societat veritablement educadora.

El Govern i els agents socials consideren necessari que la futura llei catalana d'educació consideri, també, aquestes qüestions i ofereixi un marc normatiu que les empari i potencii. Cal, doncs, crear les condicions per a una millor i més gran participació de la comunitat escolar en la vida dels centres, per incorporar i comprometre el conjunt de la societat i les seves entitats i institucions amb l'educació.

Acords relatius a les famílies i educació

1. Els principis

Les famílies són la primera instància socialitzadora de la infància i la seva acció sobre els processos educatius dels fills i filles és fonamental. L'escola pot complementar la feina de la família, però mai no podrà substituir-la. Les relacions entre la institució escolar i la família i la seva acció educativa han de ser complementàries i reforçar-se mútuament i han d'emparar l'esforç dels estudiants.

2. La dimensió individual de la participació de les famílies a l'escola

- **Garantir a les famílies una adequada informació dels centres educatius.** El Govern i

els agents socials consideren que la transparència i la rendició de comptes són dues qüestions essencials que han de caracteritzar les actuacions de tots centres que presten el servei públic educatiu. La participació i la coresponsabilització que es pretén de les famílies així com el respecte als seus drets requereix que aquestes tinguin una adequada informació del centre, de les seves característiques, definides en el seu projecte educatiu, i del seu funcionament intern, així com dels serveis complementaris que ofereix i del seu cost.

- **Compromís de les famílies amb l'educació i establiment de protocols de cooperació entre famílies i centres educatius.** El dret d'infants i joves a l'educació comporta, en primera instància, l'obligació de les famílies a donar el suport necessari a llurs fills i filles. El compromís de les famílies amb l'escolarització i amb l'evolució dels seus fills i filles requereix, també, de la seva participació en la vida escolar. Amb la finalitat d'arribar a acords educatius amb les famílies, també és necessari que els centres estableixin protocols de cooperació adreçats a les famílies, en especial quan aquestes s'incorporen per primera vegada al centre.

- **Compromís dels centres educatius amb les famílies.** La millora de l'acció tutorial i una major coresponsabilitat educativa fan necessari situar l'atenció a les famílies com un factor de millora qualitativa del sistema educatiu. En aquest sentit, el Departament d'Educació, a través de la normativa corresponent, haurà de preveure que els centres i el professorat puguin oferir assessorament i una adequada atenció a les famílies amb la finalitat que aquestes puguin compartir amb els professionals l'evolució educativa de llurs fills i filles i establir canals eficaços de comunicació i intercanvi. Aquest compromís s'ha de reflectir en la presa d'acords concrets que comprometin família i escola.

- **Respecte al projecte educatiu dels centres.** Les famílies i l'alumnat escolaritzat en un centre del servei públic educatiu hauran de respectar el seu projecte educatiu, encara que no el comparteixin totalment.

- **Compatibilitat de l'activitat laboral amb les obligacions educatives de les famílies.** El Govern i les organitzacions patronals i sindicals han de promoure la regulació de permisos laborals per als treballadors i treballadores amb fills i filles en edat escolar, així com altres beneficis socials, que permetin fer compatibles l'activitat laboral amb les obligacions educatives de les famílies.

3. La dimensió col·lectiva de la participació de les famílies a l'escola: les associacions de mares i pares d'alumnes

- **Reconeixement del paper de les AMPA com a associacions d'utilitat pública.** Al nostre país les associacions de mares i pares d'alumnes són unes entitats que han fet i continuen fent una inestimable aportació qualitativa al sistema educatiu. Les AMPA són una important

via de participació de les famílies i sovint el seu compromís les ha portat a assumir la gestió de determinats serveis i activitats complementàries i extraescolars. En el marc de la llei catalana d'educació el Govern impulsarà el reconeixement del paper de les AMPA com a associacions d'utilitat pública i promourà mesures fiscals i de suport a la seva tasca. Així mateix, el Govern impulsarà aquelles mesures que facilitin a les federacions i confederacions d'AMPA atendre adequadament els compromisos derivats de la seva representació institucional.

- **Incloure el grau de participació de les AMPA a l'avaluació dels centres educatius.** El centres i el territori han de fomentar i promoure la participació activa de les famílies en les AMPA, i el grau de participació ha de ser també objecte d'avaluació dels centres educatius.
- **Establiment de canals estables d'interlocució entre les federacions d'AMPA i l'Administració educativa.** Per tal de donar un nou impuls a la relació i entesa entre les federacions i confederacions que agrupen les AMPA i l'Administració educativa es requereix que es pugui disposar de canals estables d'interlocució. Amb aquesta finalitat, el Departament d'Educació designarà un responsable de les relacions amb les federacions i confederacions d'AMPA.
- **Suport i assessorament a les activitats formatives organitzades per les federacions d'AMPA.** La participació i la coresponsabilitat en educació requereixen, entre altres, instruments de formació i d'espais de debat conjunt de la comunitat educativa dels centres i del seu entorn. Amb la finalitat de potenciar i afavorir una participació real, efectiva i de qualitat de les famílies en l'educació dels seus fills i filles i en la vida dels centres educatius, el Departament d'Educació continuarà donant el seu suport i assessorament a les activitats formatives organitzades per les diverses federacions d'AMPA i, en concret, a les escoles de pares.
- **Formació específica adreçada al professorat per millorar les relacions amb les famílies.** Així mateix i d'acord amb allò que estableixi el Pla Marc de Formació Permanent 2005-2010 i els acords de formació permanent amb l'escola concertada, es preveurà una formació específica adreçada a donar al professorat la capacitat necessària per millorar les relacions amb les famílies.

4. La participació des de la dimensió del consell escolar de centre

- **Promoure una gestió democràtica i responsable dels centres educatius.** El Govern i els agents socials consideren que una gestió democràtica i responsable dels centres públics és compatible amb una atribució clara de responsabilitats i una delimitació de les funcions encomanades als diferents òrgans de participació. La futura llei catalana d'educació haurà de definir els diferents òrgans de govern dels centres educatius, així com delimitar les seves funcions. En aquest sentit, el consell escolar de centre s'haurà de definir com a òrgan de go-

vern, participació, trobada i diàleg de les iniciatives de la comunitat educativa, de participació i control en l'admissió d'alumnes i de control de la gestió, que correspon a la direcció i a l'equip directiu d'acord, en tot cas, amb el que determini la normativa bàsica vigent.

5. La participació de l'alumnat

- **Promoure la participació de l'alumnat en la vida dels centres com a factor de millora qualitativa del sistema educatiu.** El Govern i els agents socials consideren que la participació de l'alumnat en la vida dels centres és un factor de millora qualitativa del sistema educatiu. D'una part, aquesta participació de l'alumnat aporta una major cohesió de tota la comunitat educativa del centre i, de l'altra, afavoreix el compromís de l'alumnat amb la pròpia formació i potencia l'educació en valors i el desenvolupament de determinades habilitats socials com són la coresponsabilitat, l'organització o el treball en equip. El Departament d'Educació promourà estratègies que, atenent l'edat de l'alumnat, facilitin aquesta participació al llarg de tota la seva escolaritat. Amb aquesta finalitat i especialment en l'educació secundària, es reconeixerà la figura del delegat o delegada de classe i del conseller o consellera escolar, així com altres fórmules que afavoreixin una major participació i compromís dels estudiants, tant pel que fa a les activitats lectives del centre com en aquelles altres adreçades a afavorir un bon clima de convivència entre els membres de la comunitat educativa, com ara les tutories entre iguals, les tasques de mediació i els consells d'alumnes o les juntes de delegats i delegades.

- **Regulació de les reunions de delegats i delegades d'alumnes.** En el marc de la regulació general dels drets i deures de l'alumnat, el Departament d'Educació promourà la seva participació activa en els centres i facilitarà la seva representació, amb aquesta finalitat regularà també les reunions dels delegats i delegades de classe.

- **Promoció de les associacions d'estudiants i simplificació dels tràmits de constitució i gestió.** En el marc d'una societat democràtica, l'associacionisme estudiantil esdevé una escola d'educació cívica i de participació democràtica dels estudiants. El Departament d'Educació promourà, d'acord amb les entitats i organitzacions signants, mesures per impulsar les associacions estudiantils i simplificar els tràmits de constitució i gestió quotidiana.

Així mateix, l'Administració educativa designarà un responsable de les relacions amb les organitzacions d'estudiants a fi d'establir canals estables d'interlocució.

6. L'escola i les necessitats horàries i de serveis de les famílies

- **Col·laboració en la conciliació de la vida laboral i la familiar.** Amb la finalitat de col·laborar en la conciliació de la vida laboral i la familiar i amb el personal degudament qualificat per

a aquestes activitats, es promourà que els centres que presten el servei públic educatiu puguin oferir:

– **El servei d'acollida matinal.**

– **L'obertura de centres educatius.** Obertura del centre a primers de setembre, a finals de juny i, si cal, el mes de juliol perquè es puguin dur a terme activitats socioeducatives.

L'Administració educativa i les AMPA han de vetllar perquè el temps diari de permanència de l'alumnat als centres es regeixi per criteris de racionalitat educativa.

• **Participació d'ajuntaments, AMPA i famílies en la planificació de les activitats més enllà de l'horari lectiu.** Les activitats que els centres ofereixen a l'alumnat més enllà de l'horari lectiu han adquirit una gran importància pel gran nombre de centres que les ofereixen. Cal destacar que aquestes activitats complementen el treball educatiu dels centres i suposen una part important del desenvolupament integral de l'alumnat. En aquest sentit, els ajuntaments participaran en la planificació d'aquestes activitats, mitjançant el compromís de les AMPA i la participació de les famílies, per tal d'aconseguir que tots els centres educatius ofereixin aquestes activitats educatives a l'alumnat, vetllant en tot moment perquè cap infant pugui quedar-ne exclòs.

• **Ajuts a la participació en activitats més enllà de l'horari lectiu.** El Departament d'Educació establirà una línia d'ajuts per garantir la participació de l'alumnat de famílies amb menys recursos, amb aquesta finalitat ha de destinar una partida específica perquè els ajuntaments, en col·laboració de les AMPA o dels centres, puguin implantar aquests serveis. Al seu torn, les famílies han de participar en el finançament d'aquestes activitats.

• **Convenis amb ajuntaments per garantir serveis socioeducatius en centres educatius situats en zones socialment desfavorides.** En el cas d'aquells centres educatius ubicats en zones socialment desfavorides i amb majors dificultats per a implantar aquests serveis a les famílies, aquests han de ser promoguts pel Departament d'Educació mitjançant convenis amb els ajuntaments i amb la col·laboració dels agents socials del territori.

• **Regulació de les activitats socioeducatives i extraescolars.** Les han de realitzar professionals especialitats. El Govern, després de la consulta prèvia als ajuntaments i als agents socials, ha de procedir a regular legalment les condicions de prestació d'aquests serveis a les famílies, els perfils professionals de les persones que els prestin i les condicions socioeducatives de les activitats. La normativa ha d'entrar en vigor a l'inici del curs 2007-2008. Així mateix, promourà plans específics de formació per tal que l'organització i el funcionament dels serveis a les famílies es realitzin en condicions d'igualtat.

- **Increment de les beques per menjador escolar d'un 100% en 4 anys.** Com a mesura de compensació de les desigualtats socials i per donar resposta a l'augment de la població en situació socioeconòmica desafavorida, s'han d'incrementar progressivament aquests ajuts a l'alumnat que compleixi els requisits establerts i escolaritzat en centres educatius finançats amb fons públics.

- **Generalització del Programa cooperatiu per a la reutilització dels llibres de text.** L'adquisició de llibres de text suposa per a les famílies amb fills i filles escolaritzats en les etapes obligatòries una despesa important. A més, la major complexitat que avui presenten els processos educatius ha incrementat de manera significativa les despeses derivades de l'escolarització que han d'afrontar les famílies. D'altra banda, les polítiques compensatòries no han assolit plenament els seus objectius i s'han quedat molt per sota de les creixents necessitats socials. Es requereix des dels poders públics impulsar mesures concretes d'equitat educativa que garanteixin la igualtat d'oportunitats en el marc d'un sistema educatiu de qualitat. Aquestes mesures han de ser compatibles amb aportacions de les famílies i han d'assegurar la gratuïtat efectiva per a aquelles que disposen de menys recursos econòmics.

7. Horari, jornada i calendari escolar

- **Equivalència de tots els centres del servei públic educatiu en relació amb l'horari, la jornada i el calendari escolar.** El Govern i els agents socials reconeixen les limitacions que hi ha per fer una distribució més racional dels dies lectius atesa l'estreta vinculació que hi ha entre els calendaris escolar de l'alumnat i laboral de les famílies. Tots els centres que presten el servei públic educatiu tindran un marc equivalent quant a horari, jornada i calendari escolar. El total de dies lectius anuals ha de ser el mateix per a tots aquests centres i es fixarà entre 175 i 178 dies. Així mateix, s'ha de vetllar perquè l'horari lectiu i de temps de migdia de l'alumnat es regeixi per la racionalitat educativa i evitar que la jornada escolar tingui una durada excessiva.

El calendari escolar podrà adaptar-se a les característiques de cada territori. S'assegurarà que abans de l'inici i després de l'acabament de cada curs escolar hi haurà, necessàriament, un temps suficient destinat a les tasques de preparació i revisió del curs per part dels equips docents.

El Departament d'Educació promourà que els centres puguin romandre oberts a primers de setembre, a finals de juny i, si cal, durant el mes de juliol perquè es puguin dur a terme activitats socioeducatives de qualitat a càrrec de professionals degudament qualificats per a aquestes activitats. Així mateix, impulsarà aquestes activitats través de convenis amb els ajuntaments.